

Окремою та надзвичайно важкою темою залишається питання підбору кандидатів на керівні посади. Більшість країн мають певні підходи в цьому напрямку. Але більшість з цих підходів містять лише інструменти щодо оцінки знань і навичок кандидатів, та ні як не пов'язані з оцінкою їх особистих якостей як командирів, що забезпечують необхідні ефективність та функціонування, особливо в бойових умовах. Це також є актуальним завданням для суспільних наук.

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ВІЙНИ НА ПІДЛІТКІВ ОКУПОВАНИХ РАЙОНІВ ДОНБАСУ

*І.О. Поліщук, доктор політичних наук, професор,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Інформаційно-психологічна війна є важливим складовим чинником гібридної війни, яку розгорнула Російська Федерація проти суверенної України. Така форма боротьби є сукупністю методів та способів впливу на інформаційну сферу: від одноразової акції інформаційно-психологічного та інформаційно-технічного впливу до комплексу дій, які передбачають спланований, систематичний вплив на свідомість і поведінку людей шляхом поширення упередженої, неповної чи недостовірної інформації з метою схилення їх до вчинення дій, вигідних для суб'єкта інформаційного впливу.

Головним об'єктом інформаційних атак є свідомість окремої людини, прихований вплив на яку здійснюється через її психіку та нервову систему, переважно на підсвідомому рівні «в обхід свідомого контролю, через сферу неусвідомлюваних, нечітко усвідомлюваних і несвідомих реакцій людської психіки». Вікова специфіка дитини спричиняє ту особливість, що прихований вплив на її психіку є значно більшим, ніж на дорослу людину, тому загрози для її інформаційної безпеки є більш істотними та наочними.

Найбільш помітним та шкідливим проявом негативного інформаційного впливу на людину є деструктивний інформаційний вплив. Поняття «деструкція» походить від латинського *destructio*, що у перекладі означає «руйнація, руйнування». Сучасне трактування терміну «деструкція» – це порушення або руйнування нормальної структури чогось». Звідси деструктивний інформаційний вплив на свідомість дитини – це негативний вплив, який викликає порушення цілісності особистості, руйнування її ментальності та незворотніх порушень у її психіці, унеможливорює нормальне становлення та формування особистості.

Звичайно, основним інструментом деструктивного інформаційного впливу виступає пропаганда. Сутність пропаганди полягає в маніпулюванні свідомістю, для досягнення поставленої мети їй необхідно викликати певні емоції у людей, а її основною функцією є створення вигаданої, паралельної реальності.

Агресивна антиукраїнська пропаганда ведеться зараз на усіх телеканалах РФ і ретранслюється на окуповані українські території. Прикладами такої пропаганди, спрямованої на дитячу аудиторію на сході країни, є мультфільм «Одного разу наше життя змінилося» на російському телеканалі «Улыбка ребенка», який буцімто створили діти-біженці з Донбасу. У цьому фейковому продукті показується, як українська армія нібито бомбардує їх рідні міста за допомогою авіації, новорічна дитяча казка «Спасенное Рождество», оприлюднена на офіційному каналі «ДНР», ілюстрований дитячий журнал «Вежливые человечки», який розповсюджували у м.Луганську. Відверта брехня, зневажливе ставлення до очільників Української держави підривають їх легітимність, формують у дитячій свідомості неадекватне ставлення до дійсності, підривають національну ідентифікацію, формують спалюване ставлення до Збройних сил України як до «загарбників», а не захисників Батьківщини. Перекручується сам зміст того, що відбувається на луганській та донецькій землі: російські окупанти подаються як «визволителі», а українські визволителі як «окупанти». Хоча насправді територія ОРДЛО – це українські етнічні території, де переважають представники українського народу (щоправда у меншій пропорції, ніж в інших областях України за виключенням Кримської автономії, де чисельно переважають етнічні росіяни). Звідси ніяких об'єктивних підстав для будь-якої автономії у складі України у Донбаса немає і бути не може. Уся специфіка даного регіону полягає у тому, що він через географічну близькість до РФ постійно знаходився в іноземному інформаційному полі та сформував специфічну напіврадянську самосвідомість та регіональний патріотизм, який не зовсім узгоджувався з українською ідентичністю. Але це істотне недопрацювання Української держави, яка дозволила порушити свій інформаційний суверенітет, що врешті рещт призвело до порушення нашого територіального суверенітету через іноземну окупацію з боку Російської Федерації. У підсумку формується покоління етнічних українців на окупованих та прилеглих до них територіях, які позбавлені національної самосвідомості, не дотичні до своєї національної культури та мови та не сприймають позитивно Україну як власну Батьківщину. Це проблема, яку доведеться вирішувати не одне десятиліття.

Сьогодні сформувалися певні індикатори, які дають підстави визначати медіа-середовище, створене в ОРДЛО, як агресивне та негуманне. Це наступні характерні риси: 1) надмірний обсяг в інформаційному полі насильства, агресії, жорстокості (медіа-насильства); 2) надзвичайно висока маніпулятивна складова, яка виявляється у намаганні чинити постійний психологічний тиск на світогляд, почуття й поведінку не тільки споживачів інформаційного продукту, а й тих, хто знаходиться поруч з ними в одних соціальних мережах, контактних групах; 3) штучна нестабільність та турбулентність, які сприяють появі загального відчуття ненадійності, а отже, породжують фрустрацію, страх, невпевненість у завтрашньому дні тощо.

Для тотального впливу на масову свідомість мешканців окупованих РФ українських територій використовуються традиційні мас-медіа: телебачення, радіо, преса, книги, носії зовнішньої реклами тощо. Причому треба віддати належне росіянам, які мають високу кваліфікацію у проведенні інформаційних кампаній, операцій та взагалі у веденні інформаційної війни.

На сучасному етапі доводиться констатувати у переважній більшості дітей на окупованих територіях поширення медіа-залежності, слабкий спротив насадженню низькопробної медіа-продукції, аморальних цінностей, вразливість до медіа-маніпуляцій, невміння відрізнити фейкові новини від справжніх, низький рівень медіа-культури та політичної культури загалом.

Окремо слід згадати у цьому контексті вплив телебачення. Попри заборону до 22 годин, ефірний час на ТБ заповнений бойовиками зі сценами кровопролиття, бійок, насилля, улюблені кіногероями мас виступають костоломи. Жорстокість стає розхожим стереотипом нашого часу, а скромність – пороком. Цікавою розвагою, навіть дитячою, стали фільми жажів, де «героями» виступають огидні монстри. У кінопрокаті домінує нестача елементарного етикету. Глядачі сміються над грубими кінокомедіями, де треба веселитися, коли людина падає, страждає, потрапляючи у прикрі ситуації.

При цьому слід підкреслити негативний вплив телебачення та кіноманії на фізіологію дітей. Сюди відноситься: змушена нерухомість, порушення моторного розвитку, дефіцит у формуванні функцій головного мозку, порушення мовлення, порушення в адекватному сприйманні світу. До аномальних наслідків надмірного впливу ТБ на здоров'я дитини слід віднести: зупинку акомодациї (рухів) очей, гіпнотичний стан сну наяву, вплив на обмін речовин, звуження поля зору до 6-7 градусів в організмі, гальмування у формуванні індивідуальної волі і самостійності, порушення у формуванні творчих, креативних здібностей.

Відбувається пригнічення природної активності дітей. Переживання за персонажів, навіть яскраві й емоційно насичені, не потребують власне ніякої дії, на відміну від реального життя, де емоція обов'язково реалізується в дії. Відірвані від дії бажання здатні підірвати майбутню мотивацію, пригнітити природну активність дитини.

Може спостерігатися відставання у розвитку мовлення. Діти пізніше починають говорити, говорять неохоче, словниковий запас бідний і примітивний. Оволодіння мовою в ранньому віці відбувається лише в живому безпосередньому спілкуванні з іншими людьми. Якщо слова не звернені до неї особисто і не вимагають відповіді, це не сприяє розвитку мовних навичок.

Вкрай негативним наслідком впливу ТБ є порушення здатності до концентрації уваги. Найчастіше це проявляється, коли дитина йде до школи. Вона не може зосередитися на одній справі більше 3-5 хвилин, їй важко сидіти на уроці, потрібно рухатись. Безкінечний калейдоскоп на екрані з картинок, музики, обривчастих фраз. Швидкість кадрів не дає можливості усвідомити побачене. Дитині не вистачає фантазії. Дитина втрачає здатність і бажання чимось займатися. Їй нудно малювати, конструювати, вигадувати сюжети ігор.

Малюк зникає до пасивного сприйняття інформації. І в житті чекає, коли хтось для нього зробить щось веселе і цікаве. Подані не з голосу близької людини (тобто без синхронізації ритмів в єдиній енергоінформаційній системі), відчужені екранні візуальні образи здатні гальмувати власні фантазії дитини, а отже, основи її творчої активності.

Часто відбувається порушення у спілкуванні дітей з однолітками. Дітям важко вступати в ефективну комунікацію з друзями. Маленькій людині стає легше натиснути кнопку і чекати нових розваг, ніж налагоджувати комунікацію з іншими. У кращому випадку діти просто вовтузяться або штовхаються.

Виникає агресивність як повсякденна модель поведінки. За даними різноманітних соціологічних досліджень, 60% дітей не боїться ні власної, ні чужої смерті, вважають «розборки» звичайною нормою життя, як і бійку, виявляють епізодичні напади жорстокості. Від народження діти не володіють здатністю критично мислити, це формується тривалий період, з досвідом, з формуванням особистості. Все, що оточує сприймається як норма! Учені з'ясували, що лише 50% батьків намагаються пояснити дитині негативні сторони насилля, що демонструється на телебаченні, а 40% не надають значення змісту програм, які дивляться їхні діти. Вплив телебачення на дітей різного віку є неоднаковим. До 2 років дітям екран взагалі не потрібен, він заважає здоровому психофізіологічному розвитку. Штучне гальмування тілесної активності дитини в ранньому віці може призвести до довготривалих негативних психологічних наслідків. Після 3 років, коли для дитини важливі однолітки як партнери для спільних ігор, відсутність контакту з телевізором може робити дитину дуже відмінною від загалу і погіршити її соціалізацію. Підлітки перевіряють свої обмеження, прагнуть ризикованої, захоплюючої поведінки. Перегляд фільмів із насильством дає їм можливість умовно задовольнити свої потреби в гострих відчуттях, пережити збудження, відчути «адреналін». На цю потребу накладається вплив груп ровесників, який теж сягає свого піку в підлітковому віці. Юнаки часто мають певне відчуття конкуренції в групі при перегляді фільмів із насильством, яке підштовхує до продовження переглядів. Проте, підлітки схильні переоцінювати себе при перевірці власних меж і часто лишаються переляканими після перегляду особливо вражаючих фільмів жахів, які важко переварити навіть дорослим. Передбачається, що старшим підліткам та дорослим, які не люблять таких фільмів, повинна бути надана можливість узяти відповідальність за рішення дивитися чи не дивитися їх. Саме для цього і використовуються відповідні позначки, які часто ігноруються власниками телемереж.

Рекомендації щодо нейтралізації негативного впливу на дітей засобів масової інформації

1. Необхідно розвивати медіа-освіту як надзвичайно важливий та актуальний напрям освіти. Головний напрям медіа-освіти – це інтеграція досвіду і нарощування ресурсного ставлення до медіа. До юнаків-

старшокласників необхідно звертатися як до майбутніх батьків, здатних узяти на себе відповідальність не лише за своє життя, але і за нове життя.

2. Варто формувати психологічно-комфортне «виховне» середовище в сім'ї на засадах довірливої, толерантної міжособистісної взаємодії батьків й учнів. Це найвагоміша умова розвитку позитивного самопочуття дитини, набуття моральних цінностей.

3. Необхідно розвивати захоплення учнів медіа-інформацією, що задовольняє пізнавальні інтереси, здібності, моральні цінності учнів, допомагає нейтралізувати їхню увагу й надмірний потяг до сюжетів насильства на телеекрані чи в інших засобах масової комунікації.

4. Для нейтралізації негативного впливу мас-медіа на поведінку дітей, розвитку у них критичного ставлення до засобів медіа вихователям доцільно знати причини й мотиви їхнього захоплення тематикою насильства, що переважає в медіа-інформації та інших інформаційних продуктах.

5. Слід формувати у дітей імунітет до різноманітних моделей агресії, що зображуються в засобах масової інформації, нейтралізує їх негативний вплив на особистість.

СОЦІАЛЬНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ ВОЄННОЇ МОГУТНІСТІ ДЕРЖАВИ

*О.Ю. Панфілов, доктор філософських наук, професор
Харківський інститут фінансів Київського національного торговельно-
економічного університету*

Буряк О.О.

Повітряне командування «Південь»

Війна на сході України спричинила руйнівні наслідки для європейської та глобальної безпеки, порушила регіональну стабільність, створила та посилює глобальні ризики. У цих умовах військова наука змушена звернутися до проблем наукової оцінки воєнної могутності держави як гаранта безпеки соціуму, що оновлюється.

Воєнна могутність держави є сукупністю матеріальних та духовних сил держави і за своєю величиною є реалізованою частиною цих сил. Проте очевидно, що в реальному житті держава із значними матеріальними та духовними можливостями, не завжди може розраховувати на високі воєнно-економічні, воєнно-політичні та суто військові показники. Більш того, не завжди держави, що мають приблизно однакові матеріальні та духовні можливості, можуть створити рівну за величиною воєнну могутність і рівні за бойовою могутністю збройні сили.

Отже, різні держави мають далеко не однакові можливості швидкого розвитку й ефективного використання всіх наявних у них матеріальних і духовних ресурсів. Ще в середині XIX століття дослідники виявили цю певну «невідповідність» в ступені можливого використання матеріальних ресурсів